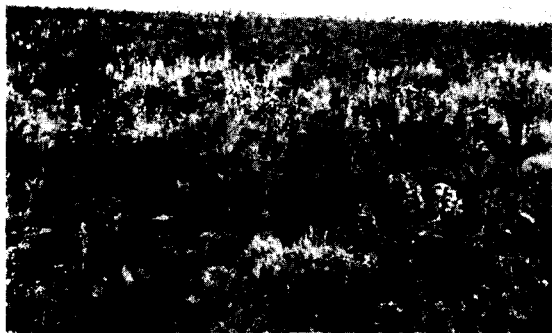

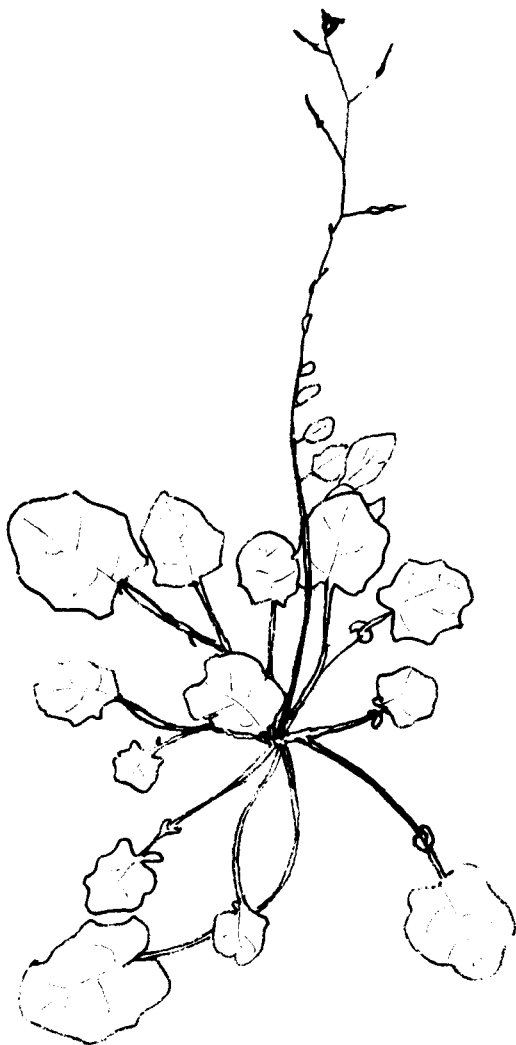
Ongewone planten op een Arnhemse kapvlakte

door K. Reinink

In de zomer van 1979 vertelde de heer K. Alders uit Arnhem mij, dat op een kapvlakte langs de verkeersweg Arnhem-Apeldoorn een bijzondere kruiskruidsoort groeide. Toen we op de aangegeven plaats gingen zoeken, vonden we een aantal uitbundig bloeiende planten van het Schaduwkruiskruid (*Senecio fuchsii*). Volgens de flora van Heukels-Van Ooststroom is dit een plant van loofbossen, vochtige plaatsen en wegranden, die algemeen in het krijt- en lössdistrict, vrij zeldzaam in het subcentreupe district en elders zeer zeldzaam voorkomt. Omdat het toch wel vreemd was, deze soort op zo'n schrale kapvlakte te zien groeien, werd ook naarstig naar andere plantesoorten uitgekeken. Al gauw bleek, dat er nog een aantal voor dit terrein ongewone soorten voorkwam.

De betreffende kapvlakte...

Cardaminopsis halleri.

De betreffende kapvlakte maakt deel uit van het natuurgebied 'De Koningsheide' en is eigendom van de gemeente Arnhem. Het terrein is 173 ha groot en 7 ha hiervan bestaat uit een mooi, ten dele met Struikheide (*Calluna vulgaris*) begroeid, erosiedal. Door de zeer zware stormen van 13 november 1972 en 2 april 1973, die met orkaan-kracht dit gebied troffen, werd zo'n 83 ha grove dennenbos vrijwel geheel tegen de grond geslagen. Tot overmaat van ramp verwoestte de felle bosbrand van 7 juli 1976, die in het totaal 400 ha natuurterrein van de gemeenten Arnhem en

Roozendaal in de as legde, van 'De Koningsheide' nog zo'n 115 ha. Hierbij gingen ook bosrestanten die door de stormen gespaard waren, in vlammen op.

Door de gemeente Arnhem werd in samenwerking met de Heidemaatschappij een nieuw beplantings-schema voor het door storm en vuur geteisterde gebied opgesteld. Bij dit plan werd meer rekening gehouden met de recreatieve functie van een bos dan met de houtproductie. Het plan voorzag in zo'n 59 ha naalddhout met o.a. Grove den, Weymouthden, Larix en 23 ha loofhout met o.a. Grau-

we els, Ruwe berk, Zomereik en Amerikaanse eik. In april 1978 en maart 1979 werd het terrein machinaal beplant. Omdat de boompjes in nagenoeg kale zandgrond moesten worden gepoot, is als proef over een oppervlak van naar schatting 2-3 ha een laag gebroken boomschors uitgestrooid van gemiddeld 1 dm dikte. Dit had tot doel het vocht in de bodem beter vast te houden en de groei van ongewenste kruiden tegen te gaan. Aan het eind van het jaar 1976 en in het begin van 1977 werd deze schorslaag aangebracht.

Bij navraag bleek het materiaal afkomstig te zijn van een opslagplaats van de papierfabriek Van Gelder uit Renkum. Voor een groot gedeelte betrof het schors afkomstig van naaldbomen uit Nederland, België, Duitsland en Scandinavië. Omdat juist op die uitgestrooide schors plantesoorten groeiden, die erg zeldzaam zijn of in het geheel niet in ons land voorkomen, maar die wel in bossen in België of Duitsland groeien, is het aannemelijk, dat met de schors, ook de zaden van deze plantesoorten zijn meegekomen. Bij het verslepen van gekapte boomstammen over de bosbodem naar een centrale plaats van afvoer, kan gemakkelijk tussen de ruwe schorsspleten grond met daarin aanwezige zaden meekomen.

Na een uitgebreide inventarisatie in de rest van het jaar 1979 en in 1980 kon van het gehele terrein een lijst van maar liefst 365 wilde plantesoorten worden opgesteld. Naast een beperkt aantal soorten langs de randen van het terrein, kwamen de meeste soorten voor in dat gedeelte waar de schors was uitgestrooid. Buiten de schorsvelden was het aantal soorten beperkt tot de meer normale soorten van kapvlakten op droge kalkarme zandgronden zoals Gewoon struisgras (*Agrostis tenuis*), Kruiwend struisgras (*Agrostis canina*), Smalbladig wilgenroosje (*Chamaenerion angustifolium*), Boskruiskruid (*Senecio sylvaticus*) en Kleverig kruiskruid (*Senecio viscosus*).

Omdat het zinloos is al de gevonden soorten op te noemen, zijn in de onderstaande tabel alleen de meest opvallende soorten vermeld. De niet eerder in Nederland aangetroffen soorten zijn cursief gedrukt. Uit de tabel blijkt dat een aantal soorten in 1980 is achteruitgegaan of zelfs helemaal niet meer werd teruggevonden. Ook werd in 1980 een aantal nieuwe soorten genoteerd. Het kan zijn, dat inderdaad een aantal soorten is achteruitgegaan, maar wel moet rekening worden gehouden met de uitgestrektheid van het terrein, waardoor gemak-

kelijk niet bloeiende planten van een soort die maar weinig voorkomt, over het hoofd worden gezien.

Genistella sagittalis (gedeeltelijk).

Opvallend was, dat een overjarige soort als de Wolfskers (*Atropa belladonna*), welke in 1979 op meerdere plaatsen bloeiend en rijk vruchtendragend voorkwam, in 1980 maar in een enkel bloeiend exemplaar werd teruggevonden. Het tegengestelde was het geval met de Springzaadveldkers (*Cardamine impatiens*). Deze soort had zich in 1980 flink uitgebreid. De soorten die in ons land niet in het wild groeien zijn: *Cardaminopsis halleri*, *Genistella sagittalis* (de Pijlbrem) en *Meum athamanticum*.

Cardaminopsis halleri is een overjarige kruisbloemige plant, die uitlopers maakt en witte bloempjes heeft. Volgens de Flora Europaea komt de soort voor in het gebergte van Centraal Europa tot de Z.W. Alpen, N.-Apenijnen en Crna gora. Op 'De Koningsheide' groeit de plant in kleine polletjes, die nog laat in de zomer bloeien.

Genistella sagittalis, de Pijlbrem, is volgens de flora van Heukels-Van Oostroom in 1882 misschien eens op de St. Pietersberg gevonden. Deze

			1979		1980	
			aantal	feno- logie	aantal	feno- logie
<i>Alchemilla vulgaris</i>	Vrouwenmantel	2f	versch. ex.	veg. fl.	versch. ex.	veg. fl.
<i>Anemone nemorosa</i>	Bosanemoon	2f	—		versch. ex.	veg. fl.
<i>Anthyllis vulneraria</i>	Wondklaver	2f	enkele ex.	veg.	enkele ex.	veg.
<i>Arctium tomentosum</i>	Donzige klis	○○	een ex.	fl.	—	
<i>Asperula odorata</i>	Lievevrouwebedstro	2f	paar groepjes	veg.	paar groepjes	veg.
<i>Atropa belladonna</i>	Wolfskers	2f	versch. ex.	juv. fl. fr.	een ex.	fl.
<i>Campanula trachelium</i>	Ruig klokje	2f	—		enkele ex.	veg.
<i>Cardamine amara</i>	Bittere veldkers	2f	—		versch. ex.	fl. fr.
<i>Cardamine impatiens</i>	Springzaad-veldkers	○○	versch. ex.	fl. fr.	veel ex.	fl. fr.
<i>Cardaminopsis halleri</i>		2f	enkele polletjes	fl. fr.	enkele polletjes	fl.
<i>Carex pallescens</i>	Bleke zegge	2f	een polletje	fr.	een polletje	fr.
<i>Carex pendula</i>	Hangende zegge	2f	—		paar polletjes	fl. fr.
<i>Carex remota</i>	IJle zegge	2f	versch. polletjes	fr.	versch. polletjes	veg. fr.
<i>Carex sylvatica</i>	Boszegge	2f	versch. polletjes	fr.	versch. polletjes	fr.
<i>Centaurea jacea</i> ss.	Echt knoopkruid	2f	een ex.	fl.	een ex.	fl.
<i>Centaurea nigra</i>	Zwart knoopkruid	2f	versch. ex.	fl. fr.	versch. ex.	fl. fr.
<i>Cirsium oleraceum</i>	Moesdistel	2f	enkele ex.	veg. fl.	een ex.	veg.
<i>Conium maculatum</i>	Gevlekte scheerling	○○	enkele ex.	fl. fr.	een ex.	veg.
<i>Galium sylvaticum</i>	Boswalstro	2f	—		een polletje	fl.
<i>Genista tinctoria</i>	Verfbrem	½	—		een ex.	veg.
<i>Genistella sagittalis</i>	Pijlbrem	½	een ex.	veg.	een ex.	fl.
<i>Geum rivale</i>	Knikkend nagelkruid	2f	—		een ex.	fl. fr.
<i>Hypericum pulchum</i>	Fraai hertshooi	2f	een polletje	veg.	een polletje	veg.
<i>Lathyrus linifolius</i>	Knollathyrus	2f	een ex.	fr.	een ex.	veg.
<i>Lathyrus sylvestris</i>	Boslathyrus	2f	enkele ex.	fl. fr.	enkele ex.	fl. fr.
<i>Luzula luzuloides</i>	Witte veldbies	2f	—		enkele polletjes	fl.
<i>Luzula sylvatica</i>	Grote veldbies	2f	—		enkele polletjes	fl.
<i>Lysimachia nemorum</i>	Boswederik	2f	enkele ex.	fl.	—	
<i>Meum athamanticum</i>		2f	een ex.	veg.	—	
<i>Milium effusum</i>	Bosgierstgras	2f	versch. polletjes	veg.	versch. polletjes	veg.
<i>Odontites verna</i> ssp. <i>serotina</i>	Late ogentroost	○	enkele ex.	fl. fr.	—	
<i>Phyteuma nigrum</i>	Zwarte rapunzel	2f	—		enkele ex.	fl.
<i>Poa chaixii</i>	Bosbeemdgras	2f	—		enkel polletje	fl.
<i>Polygonum bistorta</i>	Adderwortel	2f	een ex.	fl.	een ex.	fl.
<i>Potentilla sterilis</i>	Aardbeiganzerik	2f	—		enkele polletjes	veg. fl.
<i>Primula veris</i>	Echte sleutelbloem	2f	—		een ex.	fl.
<i>Sanguisorba minor</i>	Kleine pimpernel	2f	een ex.	veg.	—	
<i>Senecio fuchsii</i>	Schaduwkruid	2f	versch. ex.	fl. fr.	versch. ex.	fl. fr.
<i>Stachys officinalis</i>	Betonie	2f	—		een ex.	veg.
<i>Stellaria holostea</i>	Grootbloemige muur	2f	enkele groepjes	veg.	enkele groepjes	fl.
<i>Stellaria nemorum</i> s.l.	Bosmuur	2f	een groepje	veg.	een groepje	veg.
<i>Thesium pyrenaicum</i>	Weidebergvlas	2f	—		een ex.	fl. fr.
<i>Torilis japonica</i>	Heggedoornzaad	○-○○	versch. ex.	fl. fr.	—	
<i>Trifolium aureum</i>	Akkerklaver	○○ en ○	een ex.	fl. fr.	—	
<i>Trifolium medium</i>	Bochtige klaver	2f	—		enkele polletjes	veg.
<i>Veronica montana</i>	Bosereprijs	2f	enkele ex.	veg.	enkele ex.	veg.

½ = houtige plant
 2f = overjarig
 ○ = eenjarig
 ○○ = tweejarig
 veg. = vegetatief
 fl. = bloeiend
 fr. = met vruchten

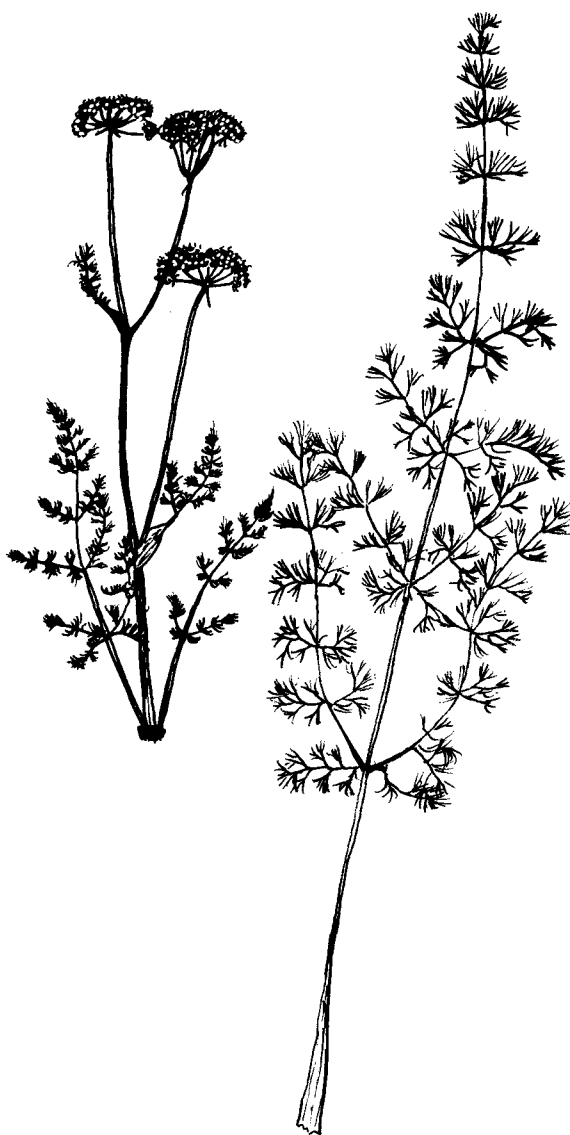
overjarige geelbloeiende vlinderbloemige plant, wordt in tuincentra nogal eens als rotsplant aangeboden vanwege zijn rijke bloei en de opvallende breedgeveugelde bladeren. De soort komt voor in Centraal Europa tot Z.O.-België en zuidelijk lokaal in de gebergten van Z.-Spanje, Calabrië en Griekenland. Op 'De Koningsheide' werd in 1979 een juveniele plant gevonden; deze was in 1980 flink uitgegroeid en heeft uitbundig gebloeid.

Meum athamanticum is een overjarige wit bloeiende schermbloemige plant met zeer fijn verdeelde bladslippen, die een aromatische geur verspreiden. De soort komt verspreid in Europa voor van Z.-Noorwegen tot N.-Spanje, Duitsland, N.-Balkan en Engeland. In de gebergten van W. en Centraal Europa, lokaal tot Calabrië en Centraal-Bulgarije. Op 'De Koningsheide' werd in 1979 maar 1 plant gevonden.

Het is de vraag of deze ontheemde plantesoorten zich op 'De Koningsheide' kunnen blijven handhaven, naarmate de aangeplante boompjes groter worden en de bodem steeds meer begroeid raakt. Het lijkt daarom zinvol de ontwikkeling van de plantengroei op dit terrein nog een aantal jaren te volgen om te zien welke soorten zich blijvend weten te vestigen en of er nog nieuwe soorten bijkomen.

Gegevens over het terrein en de behandeling ervan sinds 1976, werden welwillend verstrekt door de heer K. J. M. Kuypers, rentmeester van de landelijke eigendommen van de gemeente Arnhem en door de Heidemaatschappij te Arnhem. Verder ontving ik informatie over de groeiplaats van het Weidebergvlas (*Thesium pyrenaicum*) van de heer W. Berghuis te Apeldoorn. Aan de inventarisatie van de 'boomschorsadventieven' en aan de determinatie van de gevonden soorten werd meegewerkt door M. T. Jansen (Veenendaal), W. de Haan (Arnhem) en S. J. van der Molen (Rheden).

Adres van de schrijver:

Meum athamanticum.

Voor een natuurtuin met wilde inheemse planten kunt U bij ons een keus maken. Voor ieder natuurobject en milieu hebben wij een ruime keus in voorraad.

Ook voor deskundige adviezen, ontwerp, begroting en aanleg bij:

Wilde plantenkwekerij 'DE BLOEMENWEIDE' – C. Dirven

Aanleg van natuur- en cultuurtuinen

Pannenhoeftsebaan 2 – 4891 ZB Rijsbergen – tel. 01606-1974